

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЦЕНТРАЛЬНИМ БАНКОМ

*М.І. Макаренко, канд. екон. наук, доц.,
Українська академія банківської справи*

Європейський вектор інтеграційних процесів, проголошений Україною, означає наближення інституційних та економічних засад суспільного буття до стандартів Європейського союзу, намагаючись при цьому не втратити ознак національної самобутності. Серед центральних органів виконавчої влади найбільш впевнено набуває рис цивілізованого інституту управління монетарною сферою Національний банк України. За 11-річний період свого існування він не лише оволодів ринковими інструментами грошово-кредитної політики, але й провів їх апробацію в умовах гіперінфляції, курсової нестабільності та спорадичних цінових шоків. Позитивні тенденції в розвитку реального сектора та монетарної сфери, що проявляються з 2000 р., до певної міри є результатом діяльності НБУ, спрямованої на стабілізацію економіки, а сьогодні – на підтримання економічного зростання в країні.

Однак на тлі успішних дій НБУ насторожує факт зростаючої відомчої відособленості, слабкої узгодженості грошово-кредитного регулювання з іншими напрямками економічної політики. Загальна мета – досягнення реального зростання за умов макроекономічної цінової стабільності – очевидно, передбачає і неподільну відповідальність уряду та Національного банку за ступінь її реалізації. Дефляція 2002 р. ще раз підтвердила думку про невідлагодженість макроекономічного механізму регулювання, зокрема, у галузі управління ціновою динамікою. Суспільною ціною дефляційних процесів виявилось зниження удвічі темпів приросту реального ВВП у поточному році порівняно з попереднім роком. Між тим винуватцем тривалого зниження споживчих цін визнається Кабінет Міністрів як такий, що не зумів уникнути перевиробництва на ринку зерна та подальшого його знецінення, а це, в свою чергу, спричинило здешевлення всього споживчого кошика.

На тлі дефляції дії НБУ видаються цілком виправданими, оскільки вони мають експансійний характер з притаманним їм випереджаючим ростом грошової маси і грошової бази. Проте кінцевий результат – цінова стабільність – свідчить про певну непідвладність цієї макроекономічної мети регулятивному впливу центрального банку (за 8 місяців 2002 р. дефляція склала 3,5 % [1, с. 1]). Відтак досягнення зазначеної мети є запорукою внутрішньої стабільності національної грошової одиниці. Дефляційний рух цін хоча й сприяє підвищенню купівельної спроможності грошей, але водночас призводить до зниження прибутковості виробництва, зростання кількості банкрутств, стримування ділової активності. Тому в більшості країн з розвинутою економікою під ціновою стабільністю розуміють наявність помірної інфляції з темпами в межах 2-3 %. Різноманітна динаміка цін у країнах з перехідною економікою пояснюється частими структурними

зрушеннями, неусталеністю економічних процесів, невідрегульованістю фіскально-монетарного та мікроекономічного механізмів впливу на ціни. З огляду на це певний науковий і практичний інтерес становить досвід забезпечення цінової стабільності в країнах Європейського союзу, до вступу в який прагне Україна.

Європейський центральний банк (ЄЦБ), що з утворенням Європейського монетарного союзу перебрав на себе функції наднаціонального органу регулювання, визнає середньострокову цінову стабільність та підтримання виробництва на потенційному рівні за завдання грошово-кредитної політики. В інтеграційному угрупованні з неоднаковими рівнями розвитку країн-учасниць розв'язувати ці завдання досить непросто. Проте для їх реалізації сформована і розвивається система монетарних заходів макrorівневого впливу на параметри економічної системи. Характерними рисами регулятивного процесу, що здійснюється ЄЦБ, є:

- 1) встановлення офіційних вимірювачів динаміки цін та визначення кількісних меж цінової стабільності;
- 2) проектування майбутньої економічної ситуації в зоні євро, зокрема, очікуваної динаміки загального рівня цін;
- 3) оперативне регулювання грошово-кредитного ринку, здебільшого, через операції рефінансування.

Для кількісної визначеності інфляційних процесів, що протікають в країнах Євросоюзу, розроблено універсальний вимірювач цінової динаміки, побудований на методології обрахунку індексу споживчих цін. Гармонізований індекс споживчих цін (Harmonised Index of Consumer Prices – HICP) оперативно обраховується національними органами статистики та узагальнюється європейським статистичним відомством, після чого офіційний індекс інфляції стає надбанням керівних органів ЄС та громадськості.

При передбаченні цін на майбутнє ЄЦБ доводиться враховувати фактори короткострокової та довгострокової дії на ціни. У короткостроковому плані на інфляцію споживчого ринку справляють вплив ціни на нафту та інші енергоносії, темпи зростання номінальної заробітної плати, а також суто монетарні чинники, які здатні спровокувати інфляцію попиту. У довгостроковій перспективі Європейський центральний банк бере до уваги конвергентні процеси, що протікають у співтоваристві. Насамперед, мова йде про зближення рівнів цін товарних груп та відносних цін у країнах з неоднаковим рівнем розвитку. Запровадження єдиної європейської валюти та усунення перешкод на шляху переміщення товарів, капіталів і робочої сили формують тенденцію до вирівнювання цін та їхніх співвідношень у країн Європи. Це зумовлює підвищені темпи інфляції в державах з відносно низьким рівнем цін (Греція, Португалія). Водночас вартість робочої сили і продуктивність праці в зазначених країнах також нижчі за середньоєвропейські, що породжує в них більш високі темпи інфляції [3, с. 7].

З метою поглибленого моніторингу цінової динаміки та своєчасного реагування на її сплески Євростат надає ЄЦБ помісячні та поквартальні дані про значення гармонізованого індексу споживчих цін (ГІСЦ) та його найважливіші складові. Повний ГІСЦ містить інформацію про зміни цін за такими групами, як продукти харчування, промислові товари та послуги. Водночас за технологічним принципом у складі продовольчих товарів виділяють ті, що не пройшли промислову обробку (картопля, овочі, фрукти), і ті, які зазнали обробки. Індекс цін за першою товарною групою дозволяє проводити моніторинг вартості сільськогосподарської продукції, яка в багатьох випадках стоїть на початку технологічних ланцюжків у господарстві і задає рівень цін кінцевої продукції.

Індекс цін промислових товарів дезагрегується на дві складові – індекси цін на неенергетичні промислові товари та енергію для споживчого сектора. Загалом, фактор вартості енергоносіїв справляє вирішальний вплив на протікання ціноутворювальних процесів у країнах Євросоюзу.

Додаткову інформацію про природу інфляційних процесів та їхню динаміку містять інші індикатори макроекономічного розвитку. Серед них першочергове значення має індекс цін виробників промислової продукції, за яким відстежується рух оптових цін у співтоваристві та їх можливий вплив на ціни споживчих товарів. Самостійну групу додаткових індикаторів становлять показники вартості робочої сили:

- вартість одиниці праці (середньомісячна номінальна заробітна плата робітників);
- продуктивність праці (порівнюється з ростом номінальної зарплати для визначення потенційних ризиків інфляції);
- заробітна плата службовців (обраховується для отримання повної картини зростання трудових доходів);
- повна вартість години праці (моделюється для визначення загальних затрат праці за одиницю часу в ході виробництва національного продукту).

До динаміки показників ринку праці додаються також ціна нафти та ціни на предмети споживання. Принагідно зауважимо, що такий важливий показник ділової активності, як рівень завантаженості виробничих потужностей, що активно використовується в практиці моделювання інфляції у США, не визначається країнами ЄС для даної мети.

Виявлення ризиків монетарної інфляції ЄЦБ здійснює шляхом зіставлення поточних темпів приросту агрегату МЗ з його рекомендованим значенням, яке заздалегідь встановлюється Радою управляючих банків. Так, у 2000 р. приріст широких грошей МЗ планувався в розмірі 4 %, тоді як фактично він становив 6 % [2, с. 18]. У результаті дії монетарних та немонетарних чинників рівень інфляції в зоні євро досягнув 2,4 %, що на 0,4 відсоткового пункту вище значення, таргетованого Європейським центральним банком на 2000 р. [2, с. 30]. Основними причинами дещо підвищеної інфляції послужили зростаючі ціни на нафту на світовому ринку та девальвація євро у відношенні до долара США. безпосереднім монетарним

чинником стало швидке зростання обсягу кредитів, наданих банківськими установами приватному сектору.

Загалом, порівняно молода Європейська система центральних банків на чолі з ЄЦБ цілком успішно справилась із завданнями запровадження готівкового євро, таргетування інфляції та підтримання у стабільному стані банківської системи. Свідченням тому служить підвищення курсу євро щодо долара США за останні місяці, відносна цінова стабільність в єврозоні та позитивні темпи приросту реального ВВП.

Список літератури

1. Індекс інфляції // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 161. – 4 вересня. – С. 1.
2. European Central Bank: Annual Report 2000. – Frankfurt am Main: ECB, 2001. – 209 p.
3. Rogers J.H. Price level convergence, relative prices, and inflation in Europe // International Finance Discussion Papers. – 2001. – № 699. – 35 p.

Макаренко, М.І. Забезпечення цінової стабільності Європейським центральним банком [Текст] / М.І. Макаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ, 2003. – Т.8. - С. 121-125.